

# ATA SÖZ- LERİ

Bütün büyük  
bakkalar kaczme!



Öğren atasözünü,  
anla işin özünü!

# HİKÂYE- LERİ

Gönümün  
serca sarıysan...



Sakladım san sanam  
İste geldi zaman...



# Atasözleri ve Hikâyeleri 2

Yazar: Selcen Yüksel Arvas  
Yayın Yönetmeni: Sibel Talay  
Kapak Tasarımı: Sefer Koçan  
Mizanpaj: Nur Kayaalp

## Carpe Diem Kitap

Yayın No: 242  
Genç Kurgu / Öykü - Genel Kültür  
1. Baskı, İstanbul, Nisan 2020  
Yayıncılık Sertifika No: 45585

ISBN:



Lacivert Yayıncılık Sanayi ve Ticaret A.Ş.  
Cağaloğlu, Alemdar Mahallesi,  
Alayköşkü Caddesi, No:5 Fatih / İstanbul  
0212 511 24 24

[kitap@carpediemkitap.com](mailto:kitap@carpediemkitap.com)

[carpediemkitap.com](http://carpediemkitap.com)  
[instagram/carpediemkitap](https://www.instagram.com/carpediemkitap)  
[facebook.com/carpediemkitap](https://www.facebook.com/carpediemkitap)

Baskı ve Cilt:  
Sistem Matbaacılık  
Davutpaşa, Yılanlı Ayazma Sokak, No:8  
Topkapı / İstanbul 0212 482 11 01  
Matbaa Sertifika No: 16086

© Bu kitabın tüm yayın hakları, anlaşmalı olarak  
Carpe Diem Kitap, Lacivert Yayıncılık  
Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi'ne aittir.  
İzinsiz yayılamaz. Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

# İÇİNDEKİLER

- Elinizdeki Bu Kitapta...12
- Merak Edenler İçin...15
- Aç Aman Bilmez, Çocuk Zaman Bilmez...23
- Aça Dokuz Yorgan Örtmüşler, Yine Uyuyamamış...27
- Adamın Ahmağı Malını Över...32
- Adamın İyisi Alışverişte Belli Olur...36
- Anasına Bak Kızını Al, Kenarına Bak Bezini Al...39
- Ayda Bir Gel Dostuna, Kalksın Ayak Üstüne;  
Günde Bir Gel Dostuna, Yatsın Sırtı Üstüne...43
- Bakan Yemez, Kapan Yer...47
- Beleş Atın Dışına Bakılmaz...50
- Beş Parmağın Hangisini Kessen Acımaz?...53
- Bin Nasihatten Bir Musibet Yeğdir...58
- Bin Ölçüp Bir Biçmeli...62
- Bir Hatır, İki Hatır, Üçüncüde Vur Yatır...66
- Bülbülü Altın Kafese Koymuşlar, “Ah Vatanım” Demiş...72
- Can Boğazdan Gelir...77
- Çıkacak Kan Damarda Durmaz...82

- Çiftçiye Yağmur, Yolcuya Kurak;  
Cümlenin Muradını Verecek Hak...85
- Dervişin Fikri Neyse Zikri Odur...89
- Doğmadık Çocuğa Don Biçilmez...92
- Dünya Malı Dünyada Kalır...97
- Ekmele Oynayanın Ekmeğiyle Oynanır...102
- El Elin Nesine, Gülerek Gider Yasına...106
- Gelen Gideni Aratır...111
- Her Gün Baklava Börek Yense Bıkılır...115
- Huylu Huyundan Vazgeçmez...119
- İnsanın Adı Çıkmadansa Canı Çıkması Yeğdir...124
- Kız Evi Naz Evi...127
- Kimse Kimsenin Rızkını Yemez...133
- Laf Lafı Açar...140
- Sarı Altının Olacağına Sarı Samanın Olsun...144
- Tatlı Ye, Tatlı Söyle...148
- Vasiyet Ölüm Getirmez...151
- Yumurtadan Çıkan, Yumurta Çıkarır...156

# MERAK EDENLER İÇİN

## ATASÖZÜ NEDİR?

Atasözleri, denemelere ve gözlemlere dayanan, öğüt verici sözlerdir.

Atasözlerini ilk söyleyenin kim olduğu bilinmemektedir. Ama bazen bazı şeyleri bilmemek daha iyidir.

Diyelim ki bir atasözü söyleyeceksiniz. Bu sözü ilk söyleyen atanın kim olduğunu da biliyorsunuz. Söze şöyle başlamanız gerekebilirdi:

“Babamın dayısının kaynının damadının büyük büyük büyük babasının amcasının oğlunun da dediği gibi...”

Bu sırada sizi dinleyen arkadaşınız da lafa karıştırdı:

“Uydurma! Onu söyleyen bir kere benim amcamın kayınbabasının dayısının oğlunun hanımının büyük büyük büyük büyük ninesiydi.”

İşte böyle, yok yerden kavga çıkabilirdi. O yüzden kimin dediğinin bilinmemesi gayet isabetli olmuş.

Atalar, herkesin atası olduğuna göre hangisinin dediği çok da fark etmez. Demişler ya daha ne?!

Atasözleri zaman içinde kulaktan kulağa yayılarak tüm millete miras olmuşlardır.

İlk çıkışları kurul kararıyla olmadığına göre her atasözü elbette bir atanın ağzından çıkmıştır.

Belki de ilk çıktıkları zamanda sözü kimin söylediği biliniyordu. Sonra zamanla kimin dediği unutuldu, karıştırıldı, önemsenmedi.

Atalar da “Amaaaan kim söylemişse söylemiş. Onu mu tutacağım kafamda? ‘Atasözü’ diyelim kimse alınmasın, gücenmesin” havasına girdiler, olamaz mı?

Burada önemli olan diyen değil, denendir.

## ATASÖZLERİNİN ÖZELLİKLERİ

Bir sözün atasözü olduğunu nasıl anlarız?

Diyelim ki, bir arkadaşınız bir söz uydurdu ve “Arkadaşıyla tostunu paylaşmayan kişiye temiz bir sopa atmalı” dedi.

Size de “Bak bu bir atasözü. Bu atanın sözünü tutup benimle tostunu paylaşmazsan gece rüyana girer, sana temiz bir sopa atar” dedi.

Siz de yıllarca bunun gerçekten bir atasözü olduğunu sandınız.

Bu sözü söyleyen ata, gece size kâbus olur korkusuyla ne zaman tost alsanız arkadaşınızla paylaştınız. (Biraz safsınız galiba.)

Ama bir gün canınıza tak etti. Arkadaşınızın doğru söyleyip söylemediğini öğrenmek için, bütün tehditlere rağmen onunla son tostunuzu paylaşmadınız.

İşte o gece rüyanızda aksakallı bir dede gördünüz. (Bu şahıs sözü geçen ata oluyor.)

Dede, elindeki bastonunu kafanıza geçirecek diye aklınız çıktı.

Ama dedenin hiç de öyle bir niyeti yoktu. Sadece size dedi ki, “A benim akılsız torunum. Bizim zamanımızda tost mu vardı ki böyle bir laf edelim?”

İşte, o anda kafanızda şimşekler çaktı. Arkadaşınızın sizi kandırıldığını anladınız.

Ama her zaman bu kadar şanslı olmayabilirsiniz. Ya aksakallı dede rüyanıza girip sizi uyarımasaydı?

O zaman, bu gibi durumlarda başvurmanız için size biraz da atasözlerinin belli başlı özelliklerinden söz edelim:

## 1. ÖZELLİK

Bir atasözünün doğruluğu herkes tarafından kabul edilir.

Atasözlerinin en ilginç özelliklerinden biri budur. Sanki ataların hiç yanılma ihtimalleri yokmuş gibi her dedikleri illa doğru sayılır.

Halbuki başka bir ata da “İnsan beşer, kuldur şaşar” demiş. Yani insan kusursuz değildir, dünyada yanılmayan kimse yoktur demek istemiş. Bunu söyleyen atanın başı kel miydi de söylediği dikkate alınmıyorsa acaba?

Hepsinin doğru olduğu kabul edilse de bazı atasözleri birbiriyle çelişir.

Örneğin, “İyi insan lafı üstüne gelir” ile “İti an, ço mağı hazırla” sözlerinde olduğu gibi...

Herhalde hiçbir atanın kalbi kırılmasın diye ikisi de atasözü olarak kabul edilmiş.

Tabii burada farklı durumların farklı sonuçları doğurabileceğini de unutmamak gerek.

## 2. ÖZELLİK

Atasözleri kalıplaşmış sözlerdir. Sözcüklerin sırası hiç değişmez, sözcükler eş anlamlıları bile olsa başka sözcüklerle değiştirilemez.

Örneğin, “Elmayı soy da ye, armudu say da ye” atasözünü ele alalım.



Kimse çıkıp da “Kardeşim, ben elmayı sevmem. Armudu da ağzıma sürmüşlüğüm yoktur. Gelin şu sözü ‘Çileği soy da ye, narı say da ye’ yapalım. Herkes mutlu olsun” diyemez.

Çünkü hem çileğin kabuğu yoktur ki soyulsun. Hem de narı saymak kolay iş değildir.

Ayrıca bu sözü eden atanın da bir bildiği vardır ki elma, armut demiş. O da bilirdi çilek, nar demeyi.

### 3. ÖZELLİK

Atasözleri kısa ve özlü söz öbekleridir. Az sözcükle çok şey anlatırlar.

Örneğin, “Vakit nakittir.”

Hiç üç paragraf süren atasözü olur mu? Elbette olmaz.

Bir atasözü üç paragraf sürseydi hem kimsenin aklında kalmazdı hem de insan onu söyleyene kadar karşısındaki uyuklamaya başlardı.

### 4. ÖZELLİK

Atasözleri genellikle sosyal konuları ve tabiat olaylarını anlatırlar.

Örneğin, “Minareyi çalan kılıfını hazırlar” ya da “Mart kapıdan baktırır, kazma kürek yaktırır” gibi.

Görüldüğü üzere atalarımız özel hayatlarını ve ilişkilerini atasözlerine pek karıştırmazlardı.

Aksi halde, “Sabah kalktım. Elimi yüzümü yıkadım. Sonra da kahvaltı ettim” ya da “Ali ata bak. Bak Ali bak. Ali ata bak” şeklinde bir sürü atasözümüz olurdu, bunlar da sözlükte yer kaplamaktan başka bir işe yaramazdı.

## 5. ÖZELLİK

Atasözleri ahlak dersi ve öğüt verirler, yol gösterirler.

Örneğin, “Bugünün işini yarına bırakma.”

Üç değil, beş değil, binlerce, milyonlarca ata var tabii. Bu ataların her biri bir önemli olay yaşasa ooo...

Atalarımız ömürleri boyunca birçok olaya şahit olduklarından ve birçok insan da tanıdıklarından hayat konusunda elbette çok çok çok tecrübelilerdir.

İşte, bu engin tecrübelerini de bize atasözleri vasıtasıyla aktarmışlardır.

Atalarımız öğütleri tutulsun, sözlerinden çıkılmasın diye de “Atalar sözünü tutmayanı yabana atarlar” demişler, yani ‘ataların yol gösterici öğütlerine uymayan toplumdaki dışlanır’ anlamında biraz tehdit içeren bir atasözü söyleyerek işlerini sağlama almışlardır.

“Ben söyleyeyim de, sen ister yap ister yapma” gibi bir tavır içine girmemişlerdir.

## 6. ÖZELLİK

Atasözleri her dilde vardır.

Atasözleri sadece bizim toplumumuza özgü değildir. Bizim söz söyleyen atalarımız olur da el âlemin olmaz mı?

Örneğin, bir Çin atasözü der ki: “Shi fu ling jin men, xiu xing zai ge ren” yani “Hoca kapıyı açar, içeri kendin girersin.”

Hatta bazen öyle olur ki birden fazla farklı dilde aynı sözcüklerden oluşan atasözleri karşımıza çıkar. İşte, o zaman insan “Allah Allah! Bu işte bir iş var” der. Ama yine de atasını aşırı macılıkla suçlayamaz, “Onların atası benimkinden çalmıştır” der.

Bu atalar şimdi yaşasalardı, büyük ihtimalle birbirlerini kaynak belirtmeden eserini kullanmakla itham eder, dava üzerine dava açarlardı. En iyisi toprakları bol olsun, huzur içinde yatsınlar.

## 7. ÖZELLİK

Atasözleri üretildikleri milletlerin değerlerini yansıtır, insanların yaşayışlarıyla ilgili ipuçları taşırlar.

Örneğin, “At at oluncaya kadar sahibi mat olur” sözünü ele alalım. Bu atasözünden anladığımıza göre atalarımız at eğitir ve ata binerlermiş.

Dilimizde mango, kuala, uzay gemisi, ışın kılıcı kelimelerini içeren atasözleri olmamasının temel sebebi budur. Memlekette olmayan şey atasözünde ne gezer?

Evet, görüldüğü gibi atasözleri atalarımızın uzun yıllar süren gözlemlerine, tekrar tekrar denemelerine, bilgece düşüncelerine dayanır. İçlerinde bizim için eşsiz öğütler barındırırlar.

Bu özellikleriyle atasözleri dilimizin zenginliğidir. Her ne kadar satsan para etmez gibi görünseler de içlerinde binlerce yıllık tarihimizi, örfümüzü, âdetimizi, atalarımızın hayat tecrübelerini taşıdıkları için manevi değerleri çok yüksektir.

Atasözleri bir toplumun kültürel hafızasıdır. Atasözleri unutulursa, toplum da alzheimer olur.

O yüzden en güzeli toplumca hafızamızı kaybetmek için hafıza egzersizleri yapmak, atasözlerini sık sık tekrarlayarak ve kullanarak canlı tutmaktır.

AÇ AMAN BİLMEZ,  
ÇOCUK ZAMAN BİLMEZ.



Bir insan acıktı mı, hiçbir mazeret ile susturulamaz.  
Çocuk da bir şey istedi mi, bir an önce yapılmasını  
ister, beklemeyi bilmez.

Vaktiyle bir cuma günü hanımlar Kurán-ı Kerim okumak için toplanmışlar. Ev sahibi genç bir hanım-mış.

Genç kadın bir önceki günden güzelce evini silip süpürmüş. Sabah namazdan sonra yatmamış, misafirleri için hazırlıklara girişmiş.

Bu sırada kadının küçük oğlu uyanmış ama kadın koşturmaktan bir türlü çocuğu ile ilgilenememiş.

Mis gibi börek kokusunu alan oğlu, gözlerini ovuşturarak, “Anne ne zaman börek yiyeceğiz?” diye sormuş.

“Birazdan” demiş annesi, “Misafir gelecek, işim bitsin, koyacağım börekten.”

Cuma saati yaklaşınca kapı ardı ardına çalmaya başlamış. Mahallenin hanımları ellerinde Kurán cüzü ile geliyorlarmış. Evin içini neşeli sesler doldurmuş.

Bu sırada evin oğlu annesinin bacaklarına sarılmış. Annesi, komşu hanımın mantosunu alıyormuş.

“Bir dur oğlum aa, dolanma ayağıma düşürecekisin beni” demiş.

Oğlan annesinin duyabileceği bir sesle “Anne hadi börek yiyelim!” demiş.

Annesi kaş göz etmiş. “Biraz sonra yiyeceğiz, biraz sabret!”

Hal hatır sorma faslı bitince, Hoca Hanım Kurán-ı Kerim okumaya başlamış. Kadınlar da sessizce ellerindeki cüzden takip ediyorlarmış.

Çocuk gelip annesinin kulağına fısıldamış:

“Anne hadi börek yiyelim!”

Kadın gözlerini devirmiş, başını elindeki kitaptan kaldırmadan “Şişşt, okumamız bitsin, yiyeceğiz” demiş.

Çocuk annesinin ayaklarının dibine oturmuş, beklemeye başlamış.

Hoca Hanım okuduğu sureyi bitirince amin çekmişler hep birlikte. Çocuk okuma bitti diye çok sevinmiş. Hemen annesine dönüp eli ile ağzını işaret etmiş.

Annesi sinirle gözlerini kaydırarak cevap vermiş.

O sırada Hoca Hanım tekrar besmele çekip bir sonraki sureyi okumaya başlamış.

Çocuğun omuzları düşmüş. Az biraz vakit geçince çocuk yine annesine dönmüş, kısık bir sesle “Anne hadi börek yiyelim!” demiş.

Annesi kaşlarını çatmış, “Aman bir susmadın! Vakti gelince yiyeceğiz dedim!” demiş.

O sırada baştan beri olayın farkında olan Hoca Hanım daha fazla duramamış.

“Kızım ver çocuğun böreğini. Aç aman bilmez, çocuk zaman bilmez. Seninkisi hem çocuk hem de aç. Doyur karnını da rahat etsin yavrucak” demiş.

Çocuk bunu duyunca sevinmiş.

“Anne hadi börek yiyelim!” demiş.



# AA DOKUZ YORGAN ÖRTMÜŞLER, YİNE UYUYAMAMIŞ.



Bir kimse açsa, ne kadar rahat ettirilmeye  
alıŐılsa da rahat edemez, bir türlü uyuyamaz.  
Bir insanın bir ihtiyaı varsa, anca o ihtiyaç  
giderildiĐinde kiŐi rahata erer.